

призвели до масових відключень світла та тепла в багатьох регіонах України. Унаслідок таких нападів не лише загинули та постраждали мирні жителі, але й виникли серйозні проблеми із базовими життєвими потребами, особливо під час зимового періоду [2].

Крім руйнування інфраструктури, війна призвела до зростання кількості поранених і загиблих серед цивільного населення. За оцінками міжнародних організацій, у 2025 році кількість постраждалих від вибухової зброї значно зростає порівняно з попередніми роками, що свідчить про поглиблення гуманітарної кризи [3].

Економічні наслідки війни також є надзвичайно значними. Руйнування житлового фонду, підприємств, транспортних і енергетичних об'єктів спричинило економічні втрати України, які оцінюються у сотні мільярдів доларів. Відновлення цих об'єктів стане тривалим і складним процесом після завершення бойових дій [3].

Такі обставини формують новий контекст для діяльності органів цивільного захисту, які нині стикаються не лише з природними катаклізмами чи техногенними аваріями, а й із прямими наслідками війни. Це включає масові руйнування житлових районів, загибель і травмування людей, техногенні катастрофи, а також порушення функціонування основних систем забезпечення життєдіяльності [2].

У цих складних умовах роль цивільного захисту набуває надзвичайного значення. Рятувальні служби та співробітники працюють у режимі постійної мобілізації, виконуючи завдання з розбирання завалів, евакуації постраждалих громадян, відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів і надання екстреної медичної допомоги [2].

Підсумовуючи, можна зробити висновок: російська агресія проти України є одним із найбільших викликів для системи цивільного захисту у XXI столітті. Війна спричинила масштабні руйнування критично важливих об'єктів і суттєвий ріст кількості надзвичайних ситуацій. Здатність успішно протистояти цим загрозам та забезпечити захист цивільного населення залежить від ефективної роботи рятувальних служб і чіткої координації дій на рівні держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI (зі змін. та допов.).
2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій : офіційний вебсайт. URL: <https://dsns.gov.ua> (дата звернення: 22.02.2026).
3. Інтерв'ю з рятувальником Олексієм Зуєм. URL: <https://suspilne.media/dnipro/815755-duze-vazko-koli-rozumies-so-e-ludi-pid-zavalami-intervu-z-ratuvvalnikom-oleksiem-zuem/> (дата звернення: 22.02.2026).

МІСТА-ГЕРОЇ ТА ШРАМИ НА ЛАНДШАФТІ

*Богдан МАЙЧЕНКО, ННІ цивільного захисту, ЦЗк-24-2 група
НК – Людмила ГОНТАРЕНКО, кандидат психологічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України*

24 лютого 2022 року повномасштабним вторгненням російської армії розпочався новий етап російсько-української війни. Це – народна війна за незалежність і суверенітет України, яка триває з 2014 року. Це також війна за цивілізаційний вибір: Україна відстоює свою приналежність до європейської цивілізації і водночас – ті засадничі цінності, права і свободи, що лежать в основі Західного світу. Саме в цей

переломний момент історії найвагоміший внесок у боротьбу за свободу зробили міста-герої, які стали непохитними форпостами духу, прийняли на себе основний удар ворога та ціною власних шрамів на ландшафті зупинили агресора, змінивши хід світової історії [1].

Маріуполь – «Місто-сталь». Із початком російської агресії Маріуполь став одним із ключових міст російсько-українського протистояння. Наразі орки перетворили Маріуполь на пекло. З 1 березня 2022 р. місто перебуває у блокаді російських окупаційних військ. Кількість загиблих мирних жителів міста становить понад 2,5 тис. осіб. Російські війська блокували доставку гуманітарної допомоги жителям міста та їх евакуацію, незаконно перевозили жителів у росію та ОРДЛО. Весь світ був вражений звірствами московитів, зокрема тим, що авіабомби цілеспрямовано скидали навіть на лікарні та пологовий будинок, на Драматичний театр, де ховалися від обстрілів сотні мирних мешканців міста. Одне з найкрасивіших і найкомфортніших міст України перетворено на руїни. Бійці 36-тої бригади морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білинського, не зрадивши присяги 2014 р., вийшли з Криму і продовжували гідно виконувати завдання щодо оборони України, утримуючи Маріуполь. Їх бомбили з літаків, обстрілювали з артилерії, танків та інших вогневих засобів. З початку війни наші герої у повному оточенні вже 47 діб захищають Маріуполь і стримують 10-тисячне угруповання ворога. 6 березня 2022 р. Указом Президента України Володимира Зеленського Маріуполь присвоєно почесну відзнаку «Місто-герой України». Таким чином відзначено подвиг, масовий героїзм та стійкість громадян, виявлені у захисті міста під час відсічі збройній агресії російської федерації проти України. Загиблих ми не повернемо, але Маріуполь відбудуємо! [2].

Цього року Харкову виповнилося 372 років. Наразі Харків знову змушений боротися з окупантами, але вже з російськими. Через війну сьогодні харків'яни не зможуть відзначити День міста як раніше. З першого дня російського вторгнення Харків атакують ракетами, знищують його інфраструктуру та культурні пам'ятки. Війська РФ планувала швидко захопити місто, але всі їхні спроби провалилися. О 5-й ранку 24 лютого 2022 року, харків'яни прокинулися від звуків вибухів. Цього ж дня окупанти прорвали державний кордон України та атакували Харків, але увійти до міста їм не вдалося. Впродовж кількох діб ЗСУ запобігли спробам прориву оборони та знищили групи диверсантів, які проникли в деякі міські райони. Українські захисники перейшли у контрнаступ під Харковом у середині березня та змогли відтіснити ворога. На початку травня збройні сили повернули під контроль України низку населених пунктів у Харківській області. Це ускладнило атаки РФ, а місто зміцнило оборонні рубежі. Не маючи успіхів у наземній операції, окупанти розпочали ракетний терор. На початку боїв на Харків скидали авіабомби, обстрілювали з «Іскандерів», били ракетами «Калібр», РСЗВ та ствольною артилерією. Усі шість місяців війни війська агресору продовжують щоденні атаки. Численні руйнування є у всіх районах Харкова. Найбільше постраждала Північна Салтівка, де до війни мешкало близько 300 тисяч людей. Нині там понад 70% багатоповерхівок непридатні для життя. Ворог цинічно знищує знакові місця Харкова. У центрі Харкова розташована найбільша площа України – Площа Свободи. Вона двічі зазнала авіаударів 1 березня. Було пошкоджено багато будівель поруч. Так, від Харківської ОДА після атаки залишилися лише стіни. Загинуло 29 людей, 20 отримали поранення. Успенський собор, найдавніший православний храм у місті, який став укриттям для десятків людей, також постраждав від удару 4 березня. Палац праці - будівля 1916 року, яка займає цілий квартал біля центру міста, потрапила під обстріл на початку березня. Незважаючи на постійну загрозу ракетних атак, у місті працюють кафе, ресторани, торгові центри [3].

Чернігів пережив понад місяць російського оперативного оточення, авіаційних бомбардувань і артилерійських обстрілів – від перших днів повномасштабного нападу

до початку квітня. І перетворився на місто героїв, які витримали 38 днів атаки й не дали загарбнику прорвати оборону [4].

24 лютого Харків прокинувся від вибухів. Щодня російські окупанти намагаються зруйнувати місто, завдаючи потужних ударів по житлових будинках та пам'ятках архітектури. Росіяни завдали численних руйнувань в усіх районах міста. Найбільше постраждала Північна Салтівка – один із найбільших спальних районів України. Через дії окупантів біля 70% багатоповерхівок на Салтівці стали непридатними для життя. Через потужні обстріли в місті ввели зтяжну комендантську годину. Протягом Дня Незалежності вона триватиме із 19:00 23 серпня до 07:00 25 серпня. Деякі заходи з нагоди Дня Харкова відбуватимуться в онлайн-режимі. Колись і це стане історією, в якій буде написано: «Україна перемогла!», а Харків назавжди залишиться містом-героєм [5].

Місто, що зазнало страшних руйнувань, кількість жертв котрих лякає своїми цифрами. Місто, що є свідком звірств російських загарбників. 24 лютого 2022 року Буча однією з перших опинилася у гарячій фазі наступу ворожих російських військ. Після повномасштабного вторгнення росії в Україну, у рамках наступу на Київ, окупаційні війська рф намагалися контролювати Бучу, Ірпінь та Гостомель, щоб оточити українську столицю Київ із заходу. Російські військові на важкій техніці потрапили до Бучі зранку 27 лютого, того ж дня ракета потрапила у житловий будинок, а міський голова повідомив про перших загиблих. Російські танки прорвались в центр Бучі, а російська артилерія бомбардувала місто, пошкодивши кілька будинків та іншу інфраструктуру. Мешканці повідомили, що через обстріли втратили доступ до води, газу та електрики. Станом на 21 квітня стало відомо про понад 1100 українців, зокрема 40 дітей, яких російські військові вбили під час перебування у Київській області. Українські війська застосували ракетні та артилерійські обстріли, а також авіаудари, щоб зупинити просування російських військ. Місто Буча перебувало в окупації росіян 33 дні, а 31 березня 2022 року ЗСУ відновили контроль над містом. За незламність та безперервний опір, 24 березня 2022 року Указом Президента України місту Буча присвоєно почесну відзнаку Місто-герой України [6].

24 лютого 2022 року, після повномасштабного вторгнення росії в Україну, це місто взяло на себе один із головних ударів оборони столиці від російських окупантів. Російські загарбники, щоб вийти на околиці Києва, намагалися стерти Ірпінь з лиця землі, але їхні плани зруйнували наші захисники. З 24 лютого 2022 року місто мужньо боролось проти російського ворога. 27 лютого російські війська просунулися в Бучу, а потім прорвались з Бучі в бік Ірпеня, розпочавши битву за місто. У середмісті зав'язався танковий бій, а українська піхота вела бойові дії з російськими ВДВ. За словами мера, за час оборони міста російські окупанти зруйнували понад 70% інфраструктури. Загинуло до 300 мирних жителів. Станом на 28 березня Ірпінь було повністю звільнено від окупантів. За незламність та безперервний опір 24 березня 2022 року Указом Президента України місту Ірпінь присвоєно почесну відзнаку Місто-герой України [7].

24 лютого воно стало чи не першим великим населеним пунктом України, куди на танках та іншій бронетехніці зайшли російські окупанти. Їх зустріли військові й бійці територіальної оборони, дали бій і розбили значну частину ворожих колон. Обстріл військової частини, де загинули щонайменше 70 бійців, три вакуумні бомби, знищення теплоелектроцентралі, обстріл ракетами та авіацією, бомбардування та страшні руйнування, стерті з лиця землі вулиці – саме так Охтирка взяла на себе удар російської армії та, завдяки титанічними зусиллями українських захисників, вистояла. Окупанти не взяли місто й не пройшли крізь нього далі. Через стратегічне значення цього напрямку бої за Охтирку є окремою сторінкою оборони у ході повномасштабного російського вторгнення в Україну. Не зумівши взяти Охтирку, росіяни перейшли до

тактики терору. Місто обстрілювати Градами, а 26 лютого з літаків скинули на нього три вакуумні бомби. Вони зруйнували будівлі на території військової частини, де загинули щонайменше 70 людей. І завдали великих руйнувань найбільшому міському житловому масиву Дачний. Кілька приватних будинків там розтрощені вщент, а в багатоповерхівках навколо епіцентру вибуху вилетіли вікна. 26 лютого у результаті авіаудару було пошкоджено теплопровідну мережу Охтирської теплоелектроцентралі, стався великий витік гарячої води, а 27 лютого на околицях Охтирки та прилеглих населених пунктів відбувалися бойові зіткнення між окупантами й захисниками України. 5 березня російська авіація знову бомбардувала місто. На вечір 5 березня стало відомо про захоплення російськими військовими в полон цивільних громадян, які рухались автівками за межами міст. Голова обласної державної адміністрації Дмитро Живицький повідомив, що безпечно виїхати з Охтирки, а також Сум, Тростянець та Лебедині наразі неможливо, бо «російські військові грабують і подекуди розстрілюють машини українських мирних людей». У подальші дні російські загарбники щодня обстрілювали Охтирку з реактивної артилерії та здійснювали авіанальоти. У ніч на 8 березня розбомбили центр міста. 16 березня в районі Охтирки точилися серйозні бої, відразу з декількох позицій російські окупанти відступили. За незламність та безперервний опір, 24 березня 2022 року Указом Президента України місту Охтирка присвоєно почесну відзнаку Місто-герой України [8].

24 лютого 2022 року на Київщині населений пункт Гостомель одним із перших взяв на себе удар російських військ під час повномасштабного вторгнення. Близько 7:00 ранку російська ракета розірвалася біля житлового будинку. Цього ж дня на Гостомельський аеродром ворог здійснив висадку повітряного десанту на гелікоптерах. Збройні сили України та Національна гвардія збили 3 гелікоптери із 34, з рештою десанту зав'язався бій. Згодом українськими військами було застосовано артилерію та авіацію, Гостомельський аеродром було зачищено, а злітну смугу – зруйновано для недопущення посадки ворожих транспортних літаків. Гостомель став однією з найгарячіших точок російсько-української війни. Бої там не припинялися ні на день. За цей період в Гостомелі пропали безвісти близько 400 осіб. Місто фактично зруйноване. Під час бойових дій було пошкоджено 459 об'єктів соціальної інфраструктури, житлових будинків, доріг і мостів. Ворожими військами РФ було зруйновано найбільший та найпотужніший у світі транспортний літак АН-225 Мрія. Саме завдяки спротиву та мужності місцевих жителів і Збройних Сил України ворог був зупинений на підступах до столиці України. 6 березня 2022 року Указом Президента України місту Гостомель присвоєно почесну відзнаку Місто-герой України. Місто-герой України – почесна відзнака, встановлена Президентом України 6 березня 2022 для відзначення подвигу, масового героїзму та стійкості громадян, виявлених у захисті своїх міст під час відсічі збройної агресії російської федерації проти України [9].

Мальовниче місто Херсон постраждало від загарбницької руки російського окупанта 24 лютого 2022 року. Тоді зі сторони Кримського півострова відбувся наступ російських військ на місто. Під час російсько-української війни, з 1-го березня 2022 року Херсон окупований російськими військами. Станом на вечір 2 березня, окупанти перебували у всіх районах міста. Протягом 1-2 березня в місті загинуло щонайменше 30 мирних мешканців. 6 березня мешканці Херсона вийшли на вулиці з українськими прапорами, щоб знову влаштувати масштабний мітинг проти російських окупантів. Вони викрикували гасла проти армії Путіна, а також співали гімн України. У ніч на 7 березня українські війська завдали контрудару по окупованому росіянами Чорнобаївському аеродрому та знищили до 30-ти гелікоптерів ворога. У червні стало відомо, що окупанти почали перевозити свої сім'ї та власні речі до міста. За незламність та безперервний опір, 6 березня 2022 року Указом Президента України місту Херсон присвоєно почесну відзнаку Місто-герой України. Місто-герой України – почесна

відзнака, встановлена Президентом України 6 березня 2022 для відзначення подвигу, масового героїзму та стійкості громадян, виявлених у захисті своїх міст під час відсічі збройної агресії російської федерації проти України [10].

Попри масштабні руйнування, людські втрати та тяжкі випробування, ці міста вистояли й показали всьому світу силу українського духу. Їхній героїзм довів, що прагнення до свободи, незалежності та гідності є сильнішим за будь-яку агресію.

Таким чином, міста-герої стали не лише важливими форпостами оборони України, а й символами боротьби за демократичні цінності та право українського народу самостійно визначати своє майбутнє. Їхня мужність назавжди залишиться в історії як приклад незламності та віри в перемогу України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну: історичний контекст URL: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/povnomasshtabne-vtorgnennya-rosiyi-v-ukrayinu-istorychnyy-kontekst>
2. Маріуполь – місто-герой України URL: <https://www.dnu.dp.ua/news/4668>
3. Місто-герой під ракетним терором. Як сьогодні виглядає Харків URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/gorod-geroy-raketnym-terrorom-segodnya-vyglyadit-1661196168.html>
4. Місто Героїв: Чернігів до та після вторгнення росії. Фоторепортаж URL: https://vgolos.ua/news/misto-geroyiv-chernigiv-do-ta-pislya-vtorgnennya-rosiyi.-fotoreportazh_1419120.html
5. День Харкова: як живе місто-герой під постійними обстрілами URL: <https://apostrophe.ua/society/den-harkova-kak-jivet-gorod-geroy-pod-postoyannyimi-obstrelami.html>
6. Міста-герої України: Буча. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/>
7. Міста-герої України: Ірпінь. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/mista-geroi-ukraini-irpin/>
8. Міста-герої України: Охтирка. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/mista-geroi-ukraini-ohirka/>
9. Міста-герої України: Гостомель. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/>
10. Місто-герой України: Херсон. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/>

ВОЄННИЙ СТАН ТА ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ОФТАЛЬМОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

*Тетяна МАКАРОВА, факультет магістерської та бакалаврської підготовки №1, група Ммс2ден
НК – Інна МАРУШ, доктор філософії, доцент
Черкаська медична академія*

Професійне вигорання медичних працівників розглядається як складний багатовимірний психофізіологічний феномен, що проявляється емоційним виснаженням, деперсоналізацією та зниженням почуття професійної ефективності. Згідно з підходами, запропонованими С. Maslach та співавторами [2, 38–46], вигорання формується під впливом тривалих професійних стресорів і характеризує порушення адаптаційних механізмів організму під дією надмірного навантаження.